

บทที่ 3 การส่องสว่างด้วยไฟฟ้า

3.1 หลักการทั่วไปในการส่องสว่างอย่างมีประสิทธิภาพ

การส่องสว่างด้วยไฟฟ้า นอกจากจะเป็นภาระไฟฟ้าที่สูงในอาคารหนึ่ง ๆ แล้วยังส่งผลกระทบต่อภาระไฟฟ้ารวมของอาคาร โดยไปเพิ่มภาระการทำความเย็นแก่ระบบปรับอากาศอีกด้วย ดังนั้นจึงควรออกแบบและเลือกระบบไฟฟ้าส่องสว่างที่ให้ประสิทธิภาพในการส่องสว่าง ก่อให้เกิดความสบายแก่สายตา มีความยืดหยุ่น และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการใช้พื้นที่ ในขณะที่เดียวกันมีประสิทธิภาพดีในเชิงพลังงาน ทั้งหมดนี้สามารถสัมฤทธิ์ผลได้โดยการจำกัดกำลังไฟฟ้าส่องสว่าง การให้แสงสว่างอย่างเพียงพอเฉพาะในพื้นที่ที่มีงานส่องสว่าง และการใช้แสงธรรมชาติร่วมด้วยในเวลากลางวัน

- 3.1.1 ควรจัดการส่องสว่างให้ได้ระดับไม่น้อยกว่าค่าที่แนะนำโดยสากล หรือไม่น้อยกว่าค่าที่แสดงในตารางที่ 3-1

ตารางที่ 3-1
ระดับความส่องสว่างสำหรับงานต่าง ๆ

งาน	ลักซ์ (ลูเมน ม. ⁻²)	ตัวอย่าง
I การให้แสงสว่างสำหรับบริเวณไม่ค่อยได้ใช้งาน	20	ความสว่างต่ำสุดที่ใช้การได้ ทางเดินภายใน ที่จอดรถและห้องเก็บของ ห้องนอนในโรงแรมและห้องน้ำ
	50	
	100	
II การให้แสงสว่างสำหรับบริเวณที่ทำงานภายในอาคาร	150	งานที่ไม่ต้องการความละเอียด งานอ่านและเขียนนาน ๆ ครั้ง สำนักงานทั่วไป ห้องควบคุมในอาคาร ร้านขายของ และร้านค้าต่าง ๆ งานอ่านและ งานเขียน ห้องเขียนแบบ
	200	
	300	
	400	
III การให้แสงสว่างเฉพาะที่สำหรับงานละเอียด	750	งานอ่านตรวจทาน งานเขียนแบบที่ต้องการความละเอียดแน นอน งานละเอียดละเอียด ประณีต
	1,000	

- 3.1.2 พลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในการส่องสว่างอาจลดทอนให้น้อยลงได้ โดยการลดกำลังไฟฟ้า และ/หรือ ระยะเวลาใช้งาน การลดกำลังไฟฟ้าโดยยังคงประสิทธิภาพการส่องสว่างกระทำโดยใช้ชุดหลอดไฟฟ้า (ซึ่งอาจรวมบัลลาสต์) และโคมไฟที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น พิสัยประสิทธิภาพเชิงแสงของหลอดไฟฟ้าบางชนิดได้แสดงไว้ในตารางที่ 3-2

ตารางที่ 3-2
ค่าประสิทธิภาพแสงหลอดไฟฟ้าชนิดต่าง ๆ

ชนิดหลอดไฟ	กำลังไฟฟ้า (วัตต์)	อายุใช้งาน (ชั่วโมง)	พิสัยของประสิทธิภาพแสง (ลูเมน วัตต์ ⁻¹)
1. หลอดไส้รวมถึงทั้งสแตนฮาโลเจน	15-1,500	750-12,000	15-25
2. หลอดฟลูออเรสเซนต์ขนาดเล็ก	7-40	5,000-24,000	55-100
3. หลอดฟลูออเรสเซนต์แบบไอปรอท ความดันสูง (หลอดแสงจันทร์)	40-1,000	6,000-15,000	50-60
4. หลอดเมทัลฮาไลด์	175-1,000	1,500-15,000	80-100
5. หลอดไอโซเดียมความดันสูง	70-1,000	24,000	50-130
6. หลอดไอโซเดียมความดันต่ำ	18-180	18,000	ถึง 180

3.1.3 ไม่ควรใช้หลอดไส้ในการให้แสงสว่างทั่วไป ควรใช้หลอดฟลูออเรสเซนต์และถ้าเป็นไปได้ควรใช้อุปกรณ์ประกอบที่มีการสูญเสียต่ำ ในการติดตั้งไฟส่องลง (down light) ให้ใช้หลอดไฟฟ้าปล่อยประจุชนิดความดันสูง ในห้องโถงใหญ่ควรใช้หลอดปล่อยประจุชนิดความดันสูงเป็นต้นกำเนิดแสงหลัก

3.1.4 การให้แสงสว่างอย่างสม่ำเสมอโดยบริเวณสถานที่ทำงาน เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพต่ำเพราะกิจกรรมที่แตกต่างกันในพื้นที่ทำงาน มีความต้องการแสงสว่างไม่เท่ากัน เช่นในห้องเขียนแบบจะต้องให้แสงสว่างเฉพาะที่ เพื่อผู้เขียนแบบสามารถจะทำงานรอบโต๊ะเขียนแบบได้สะดวก โดยมีความต้องการแสงสว่างทั่วไปในห้องลดลง การทำเช่นนี้ทำให้เกิดการลดภาระไฟฟ้าแสงสว่างต่อพื้นที่ห้องลงได้มาก

3.1.5 ในการออกแบบไฟฟ้าแสงสว่างโดยใช้หลักของการส่องสว่างอย่างเพียงพอ เฉพาะบริเวณที่มีงานส่องสว่าง สถาปนิกและวิศวกรควรมีการหารือกันอย่างใกล้ชิด เพื่อกำหนดงานส่องสว่างที่ต้องการในแต่ละบริเวณในพื้นที่หนึ่งๆ เพื่อว่าจะสามารถลดกำลังไฟฟ้า แสงสว่างในบริเวณอื่นๆ ที่ไม่มีงานส่องสว่างในพื้นที่นั้น ถ้าหากพิจารณาว่าในพื้นที่ใด อาจมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้พื้นที่ในภายหลัง ก็ควรมีการออกแบบระบบจ่ายกำลังไฟฟ้าแสงสว่างที่เผื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นไว้ล่วงหน้า

3.2 การใช้แสงธรรมชาติส่องสว่าง (Daylighting)

3.2.1 การใช้แสงธรรมชาติร่วมกับไฟฟ้าแสงสว่าง เพื่อการส่องสว่างสำหรับบริเวณที่มีแสงธรรมชาติในกลางวัน เป็นวิธีที่สำคัญที่สุดวิธีหนึ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในอาคาร และเพิ่มคุณภาพของสภาพแวดล้อมในอาคาร แสงธรรมชาติมีประสิทธิภาพการส่องสว่างสูงและยังให้สีสันทันทีที่ต้องการ

3.2.2 ในการใช้แสงธรรมชาติเพื่อส่องสว่าง ควรจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่อไปนี้

- 1) จะต้องใช้รังสีกระจายของรังสีอาทิตย์เท่านั้น และควรใช้อุปกรณ์บังแดดปิดกั้นไม่ให้รังสีตรงเข้าสู่อาคารโดยตรง รังสีตรงให้พลังงานความร้อนสูง และยังก่อให้เกิดแสงจ้า (glare) ได้ง่าย การเลือกและติดตั้งอุปกรณ์บังแดดที่ดี อาจช่วยลดแสงจ้าจากส่วนของท้องฟ้าที่สว่างมากเกินไป หรือจากการสะท้อนแสงของวัตถุ

- 2) ระดับความสว่างของห้องฟ้าแปรเปลี่ยนได้มากจากเวลาหนึ่งสู่เวลาหนึ่ง ดังนั้นควรใช้แสงธรรมชาติร่วมกับไฟฟ้าแสงสว่างโดยออกแบบระบบไฟฟ้าแสงสว่างในลักษณะที่สามารถปรับได้ เพื่อให้ความสว่างรวมอยู่ในระดับที่ใช้งานได้ ในกรณีเช่นนี้ระบบไฟฟ้าแสงสว่างจะต้องควบคุมโดยปรับหรือได้อย่างต่อเนื่อง หรือปรับหรือเป็นขั้น และควรปรับหรือได้โดยอัตโนมัติ

3.2.3 การออกแบบเพื่อใช้แสงธรรมชาติส่องสว่าง สามารถใช้ค่าองค์ประกอบแสงธรรมชาติ (Daylight factor) ที่หาได้สำหรับบริเวณหนึ่งๆ ภายในอาคาร ร่วมกับค่าความสว่างจากรังสีกระจายบนแนวระนาบ (exterior diffuse horizontal illumination) ของท้องถื่น

3.3 ขอบเขตของข้อกำหนดในการให้แสงสว่าง

3.3.1 ความในหมวดนี้จะครอบคลุมถึงห้องต่างๆ และบริเวณต่างๆ รวมทั้ง

1. เนื้อที่ภายในอาคาร
2. บริเวณส่วนนอกของอาคาร
3. ถนน สนาม และบริเวณด้านนอกอาคารส่วนอื่นๆ รวมถึงบริเวณกลางแจ้งที่มีหลังคาปกคลุมซึ่งต้องใช้แสงสว่างและได้รับกำลังไฟฟ้าจากแหล่งจ่ายไฟในอาคาร

3.3.2 ห้องต่างๆ บริเวณต่างๆ และอุปกรณ์ที่ได้รับการยกเว้นจากข้อกำหนดในหมวดนี้ ได้แก่

1. กิจกรรมภายนอกอาคาร เช่น การผลิต การจัดเก็บ เรือกระจกสำหรับปลูกต้นไม้เชิงพาณิชย์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานด้านต่างๆ
2. ไฟฟ้าแสงสว่างที่ใช้กับการแสดงต่างๆ การถ่ายทอดโทรทัศน์ การใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษาในการเสนอผลงาน และส่วนที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกด้านการแสดงมหรสพและงานรื่นเริง เช่น เขตพื้นที่เวทีการแสดง ในห้องเต้นรำของโรงแรมไนท์คลับ ดิสโก้ และบ่อนการพนัน ซึ่งไฟฟ้าแสงสว่างเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับงานที่จัดขึ้น
3. อุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างชนิดพิเศษที่ใช้ในการแพทย์และทันตกรรม
4. ไฟฟ้าแสงสว่างสำหรับกีฬากลางแจ้ง
5. ไฟฟ้าแสงสว่างสำหรับนิทรรศการทางด้านศิลปะ หรือการแสดงผลงานในหอศิลป์พิพิธภัณฑ์และอนุสาวรีย์
6. ไฟฟ้าแสงสว่างภายนอกสำหรับอนุสาวรีย์สาธารณะ
7. ไฟฟ้าแสงสว่างเป็นกรณีพิเศษ ในห้องปฏิบัติการวิจัย
8. ไฟฟ้าแสงสว่างที่ใช้ในการปลูกพืชในร่มเพียงอย่างเดียวในระหว่างเวลา 22:00 น. ถึง 06:00 น.
9. ไฟฟ้าแสงสว่างฉุกเฉิน ที่ปิดเองโดยอัตโนมัติในภาวะปกติ
10. บริเวณที่มีอัตราเสี่ยงต่อความปลอดภัยค่อนข้างสูงซึ่งกำหนดโดยเทศบัญญัติหรือคำสั่งประกาศเฉพาะแห่ง หรือโดยพนักงานรักษาความปลอดภัยระบุว่า มีความจำเป็นต้องใช้แสงสว่างมากเป็นพิเศษ
11. ห้องเรียนที่ออกแบบเป็นการเฉพาะสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น (ประเภทที่อ่านโดยใช้วิธีดูปาก) และสำหรับผู้สูงอายุ
12. ไฟฟ้าแสงสว่าง สำหรับเครื่องหมาย สัญลักษณ์
13. ไฟฟ้าแสงสว่าง ที่ใช้แสดงสินค้าในตู้กระจกหน้าร้านขายของ

14. ไฟฟ้าส่องสว่างสำหรับส่วนพักอาศัย

3.4 เกณฑ์ชั้นสูงของค่ากำลังไฟฟ้าสำหรับการส่องสว่างในอาคาร

ภาระไฟฟ้าส่องสว่างสำหรับพื้นที่ภายในอาคาร จะต้องไม่เกินค่าที่แสดงไว้ในตารางที่ 3-3

ตารางที่ 3-3

เกณฑ์ชั้นสูงของค่ากำลังไฟฟ้าสำหรับการส่องสว่างในอาคาร

อาคาร ประเภท / ลักษณะพื้นที่	ค่ากำลังไฟฟ้าส่องสว่างสูงสุด วัตต์ ม. ⁻²
ขายอาหาร	15
สำนักงาน	
- บริเวณที่ทำงาน	16
ร้านขายของ ซูเปอร์มาร์เก็ต และศูนย์การค้า (*)	23
ที่จอดรถ	2
สถานศึกษา	18
โกดังเก็บของ/คลังพัสดุ	5
โรงพยาบาล/สถานพักฟื้น	18
โรงแรม	
- ห้องพัก/เฉลียงทางเดินในอาคาร	15
- บริเวณที่ใช้ร่วมกันมากๆ	17
- สถานที่จัดเลี้ยง/แสดงนิทรรศการ	20

* รวมถึงไฟฟ้าส่องสว่างทั่วไป ที่ใช้ในการโฆษณา เผยแพร่สินค้า ยกเว้นที่ใช้ในตู้กระจกแสดงสินค้าหน้าร้าน ฯลฯ

3.5 เกณฑ์ชั้นสูงของค่ากำลังไฟฟ้าสำหรับการส่องสว่างภายนอกอาคาร

3.5.1 กำลังไฟฟ้าส่องสว่างสำหรับบริเวณภายนอกอาคารจะต้องมีค่าไม่เกินค่าที่แสดงในตารางที่ 3-4 และตารางที่ 3-5

3.5.2 สำหรับสถานที่ที่ประกอบด้วยอาคารหลายๆ หลัง ค่ากำลังไฟฟ้าส่องสว่างภายนอกอาคารที่กำหนดให้อาจนำไปชดเชยกันในระหว่างอาคารได้

ตารางที่ 3-4

ข้อกำหนดค่ากำลังไฟฟ้าแสงสว่างสำหรับภายนอกอาคาร

บริเวณ	กำลังไฟฟ้าแสงสว่าง
ทางออก (มี/ไม่มีหลังคาคลุม)	60 วัตต์/ความกว้างของประตู 1 เมตร
ทางเข้า (ไม่มีหลังคาคลุม)	90 วัตต์/ความกว้างของประตู 1 เมตร
ทางเข้า (มีหลังคาคลุม)	
- ที่มีคนเดินหนาแน่น (ร้านขายปลีก โรงแรม ท่าอากาศยาน โรงมหรสพ ฯลฯ)	100 วัตต์ ม. ⁻² ของพื้นที่หลังคา
- ที่มีคนเดินไม่หนาแน่น (ในโรงพยาบาล สำนักงาน โรงเรียน ฯลฯ)	10 วัตต์ ม. ⁻² ของพื้นที่หลังคา
บริเวณขนถ่ายสิ่งของ	3 วัตต์ ม. ⁻²
ประตูขนถ่ายสิ่งของ	50 วัตต์/ความกว้างของประตู 1 เมตร
ค่ากำลังไฟฟ้าแสงสว่างรวมภายนอกอาคารสำหรับอาคารที่สูงไม่เกิน 5 ชั้น และให้เพิ่มขึ้น 6 วัตต์ ต่อความยาวของเส้นรอบรูป 1 เมตร (2 วัตต์/ความยาวของเส้นรอบรูป 1 ฟุต) สำหรับแต่ละชั้นที่เพิ่มขึ้น	100 วัตต์/ความยาวของเส้นรอบรูปของอาคาร 1 เมตร

ตารางที่ 3-5

ข้อกำหนดค่ากำลังไฟฟ้าแสงสว่างสำหรับถนน/บริเวณ

บริเวณ	กำลังไฟฟ้าแสงสว่าง
บริเวณที่เก็บพัสดุและสถานที่ทำงาน	2.0 วัตต์ ม. ⁻²
บริเวณสำหรับกิจกรรมอย่างอื่นในบางโอกาส*	1.0 วัตต์ ม. ⁻²
ถนน/ทางเดินส่วนบุคคล	1.0 วัตต์ ม. ⁻²
ถนน/ทางเดินสาธารณะ	1.5 วัตต์ ม. ⁻²
ที่จอดรถส่วนบุคคล	1.2 วัตต์ ม. ⁻²
ที่จอดรถสาธารณะ	1.8 วัตต์ ม. ⁻²

* ตัวอย่างเช่น สถานที่ปิกนิก สวนดอกไม้ สนามวิ่งเล่นพักผ่อนหย่อนใจ และเขตพื้นที่ตกแต่งอย่างอื่น

3.6 การควบคุมไฟฟ้าแสงสว่าง

3.6.1 ระบบไฟฟ้าแสงสว่างทุกบริเวณ ยกเว้นที่ใช้ในกรณีฉุกเฉิน จะต้องสามารถควบคุมโดยใช้คน หรือโดยอัตโนมัติ หรือโดยการตั้งเวลาได้

3.6.2 การควบคุมระบบไฟฟ้าแสงสว่างให้เป็นไปในลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) จะต้องจัดให้มีสวิตช์ควบคุมอย่างน้อย 1 ตัว สำหรับงานส่องสว่างแต่ละประเภทหรือหลายประเภทรวมกันสำหรับ

- พื้นที่ 30 ตร.ม. หรือน้อยกว่า หรือภายในแต่ละห้อง
  - เมื่อภาระไฟฟ้าส่องสว่างในบริเวณหนึ่งมีค่าถึง 1,000 วัตต์
- 2) สำหรับอาคารควบคุมพิเศษ ไฟฟ้าส่องสว่างนอกอาคารที่ไม่ได้ใช้งานตลอด 24 ชม. จะต้องมียระบบปิด-เปิดอัตโนมัติ โดยวิธีตั้งเวลาหรือโดยอุปกรณ์ที่ควบคุมการทำงานโดยระดับแสงสว่าง
  - 3) ห้องพักแขกในโรงแรมจะต้องมีสวิตช์รวมซึ่งควบคุมการใช้ไฟฟ้าทั้งหมดในห้อง ซึ่งอาจควบคุมโดยใช้กุญแจประตูก็ได้
  - 4) ในบริเวณที่มีแสงธรรมชาติพอเพียง จะต้องจัดให้มีสวิตช์ปิด-เปิดดวงไฟ หรือแถวของดวงไฟที่อยู่ใกล้และขนานกับแนวหน้าต่างหรือผนังด้านที่มีแสงธรรมชาติ สวิตช์ดังกล่าวอาจควบคุมโดยคน หรืออัตโนมัติ หรืออาจปรับหรี่ได้โดยอัตโนมัติ

3.6.3 ความสะดวกในการเข้าถึงอุปกรณ์ควบคุม

ระบบควบคุมไฟฟ้าส่องสว่างทั้งหมด ควรจัดอยู่ในตำแหน่งที่ผู้ใช้ห้องหรือผู้ใช้สถานที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

สวิตช์ที่ใช้กับบริเวณงานเฉพาะอย่างในกรณีที่เข้าถึงได้ง่ายอาจติดตั้งให้เป็นส่วนหนึ่งของอุปกรณ์ไฟฟ้าส่องสว่างสำหรับงานนั้นได้ สวิตช์ที่ใช้ควบคุมภาระไฟฟ้าส่องสว่างตัวเดียวกันจากตำแหน่งมากกว่า 1 แห่ง ไม่อาจถือได้ว่าเข้าข่ายการเพิ่มจำนวนสวิตช์ควบคุม

ข้อยกเว้น :

1. การควบคุมไฟฟ้าส่องสว่างสำหรับบริเวณที่ต้องการใช้งานเป็นส่วนรวม ควรที่จะดำเนินการควบคุมให้สอดคล้องกับลักษณะของงาน และตำแหน่งการควบคุม อาจจัดรวมอยู่ที่เดียวกันในสถานที่ซึ่งไกลจากบริเวณดังกล่าวได้ (บริเวณเหล่านี้รวบรวมถึงห้องโถงที่ใช้ร่วมกันในอาคารสำนักงาน โรงแรม โรงพยาบาล ร้านขายปลีก ห้างสรรพสินค้า โรงเก็บสินค้า ห้องเก็บของ เฉลียงทางเดินติดต่อ ภายใต้การดูแลจากศูนย์ควบคุมเดียวกัน)
2. อุปกรณ์ควบคุมทั้งชนิดใช้คนและแบบอัตโนมัติ อาจช่วยลดจำนวนตัวควบคุมตามข้อกำหนดลงได้ ดังที่แสดงในตารางที่ 3-6
3. อุปกรณ์ควบคุมอัตโนมัติ
4. อุปกรณ์ควบคุมที่สามารถตั้งการทำงานได้ล่วงหน้า
5. อุปกรณ์ควบคุมที่ต้องใช้ผู้ปฏิบัติการที่ผ่านการฝึกฝนมาแล้ว
6. อุปกรณ์ควบคุมสำหรับป้องกันอันตรายและเพื่อความปลอดภัย

ตารางที่ 3-6
การเทียบลดจำนวนจุดควบคุมที่ยอมให้สำหรับอุปกรณ์ควบคุมแต่ละชนิด

ชนิดของอุปกรณ์ควบคุม	ถือว่าเทียบเท่ากับจำนวนแห่งของจุดควบคุม
อุปกรณ์ที่ทำงานโดยการรับสัญญาณจากผู้ใช้สถานที่	2
อุปกรณ์ปิด-เปิดไฟเป็นเวลา สามารถกำหนดการทำงานล่วงหน้าได้ตามตารางการใช้สถานที่	2
อุปกรณ์ควบคุมแบบเป็นขั้นๆ 3 ระดับ (รวมการปิดไฟด้วย) หรืออุปกรณ์การหรี่ไฟที่สามารถตั้งการทำงานล่วงหน้าได้ 3 ระดับ	2
อุปกรณ์ควบคุมแบบเป็นขั้นๆ 4 ระดับ (รวมการปิดไฟด้วย) หรืออุปกรณ์การหรี่ไฟที่สามารถตั้งการทำงานล่วงหน้าได้ 4 ระดับ	3
อุปกรณ์การหรี่ไฟที่ทำงานตลอดเวลา (อัตโนมัติ)	3
สวิตช์ปิด-เปิด ใช้คนควบคุม	1

นอกจากคู่มือการอนุรักษ์พลังงาน
กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม